

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

waarom dat zo is hebben we bruikbare gedachten kunnen ontwikkelen.

Tea and sympathy

Verslag van

The effect of omnipotence on the analyst: resonance, dissonance or silence [Londen, 4 juni 2016]

LEONTINE BRAMEIJER

Om het jaar organiseert de Melanie Klein Trust (zie www.melaniekleintrust.org) een conferentie in het Royal College of Physicians aan de rand van Regent's Park in Londen. Het aantal lezingen is bij deze bijeenkomsten beperkt tot twee, één voor en één na de lunchpauze, met telkens een coreferaat om de discussie met de zaal op gang te brengen. Ook aan het einde van de dag is nog veel tijd voor discussie ingeruimd, wat echt nodig is voor het verwerken en integreren van de soms ingewikkelde materie. Ook nu weer waren de verhalen van een grote informatiedichtheid en het volgen ervan was bepaald geen «walk in the park». Beide sprekers, Francesca Hume en Ignês Sodré, bespraken materiaal uit analyses met patiënten die hun toevlucht zochten in almacht en manische reparatie om ondraaglijke onbewuste angsten af te weren. Zo waren ze terechtgekomen in de negatieve spiraal van steeds nieuwe omnipotente (destructieve) fantasieën en daden, en steeds opnieuw opdoemende en telkens toenemende schuld, in manische afwisseling met elkaar. Aan de analyticus de taak deze vicieuze cirkel te doorbreken door op een voor de patiënt draaglijke manier de onbewuste fantasieën te interpreteren die ten grondslag lagen aan het slecht of niet op de realiteit aansluiten van zijn of haar functioneren. Maar de ontvankelijkheid voor het goede dat het object/de analyticus kan bieden, het begrijpen, zowel in intellec-

tuele als empathische zin, was bij deze patiënten ernstig aangetast. Een opvallend gegeven was dat beiden hun moeder waren «kwijtgeraakt» als gevolg van ernstige psychische problemen van moeder. In het ene geval was dit gebeurd toen patiënte, afkomstig uit een Zuid-Europese plattelandsgemeenschap, drie jaar was, na de geboorte van een volgende baby; en was moeder door haar familieleden opgesloten in een kamer in het huis van waaruit haar onrustig schreeuwen en rammelen aan de deur door alle bewoners, ook haar dochtertje, kon worden gehoord. In de andere casus was moeder ernstig ontregeld geraakt na de geboorte van de patiënt zelf, en enkele weken opgenomen geweest. Het was trefend om te zien hoe deze laatste patiënt in de overdracht naar zijn analytica niet leek toe te kunnen komen aan het voor de ontwikkeling zo essentiële splitsen in «goede» en «slechte» aspecten van het object, met vervolgens de noodzakelijke projecties en introjecties die de ontwikkeling van een «zelf» en een «heel object» en reële relaties mogelijk maken. Het leek erop dat hij, nog voor dit kon plaatsvinden, de moeder/analytica en haar voedende interpretaties vliegensvlug versplinterde en zich meteen achtervolgd waande door hem van alle kanten belagende wraakfragmenten. De patiënte die haar moeder «verloor» toen zij drie was kon haar analytica beter in zich toelaten, maar was dan ook snel weer vertrokken, zich steeds vluchtig identificerend met nieuwe objecten, intern en extern, in hartbrekende herhaling van het van schoot tot schoot gaan destijds. De onverdraaglijke angst- en schuldfantasie moeder te hebben vernietigd met de eigen afgunst/haat werd prachtig geïllustreerd door Ignês Sodré aan de hand van een gedicht van de Amerikaanse dichter Elizabeth Bishop, *In the waiting room*, dat haar ervaring oproept van het zien, op zevenjarige leeftijd, van beangstigende foto's in de *National Geographic* en het op datzelfde moment horen van een schreeuw uit de kamer waarin haar tante een tandheelkundige behandeling onder-

ging. Was het de schreeuw van het moeder-object of haar eigen schreeuw van ontzetting in reactie op de schokkende afbeeldingen in het tijdschrift, en het plotselinge besef dat de schreeuw ook een vreselijke beschuldiging aan haar adres zou kunnen zijn? Want ook de moeder van Elizabeth Bishop werd in een psychiatrische inrichting opgenomen. Ze was toen vijf jaar en zag haar moeder nooit meer terug. Zoals gezegd, de besproken materie was complex, ook in de coreferaten van Jane Milton en Richard Rusbridger. Daar kwam bij dat om redenen van privacy was besloten het klinische materiaal niet voor de deelnemers af te drukken, maar te projecteren (Hume) en voor te lezen (Sodré). Ook werd ons op het hart gedrukt de teksten na afloop in te leveren, waardoor een tweede lezing onmogelijk werd. Halverwege de middag uitte plotseling een van de deelnemers de beschuldiging dat men in het hier en nu van de conferentie een onnipotente <enactment> had voltrokken. Er viel een stilte, en de spanning in de zaal liep even op. Gelukkig was er toen thee, de Britse metafoor voor troost en geruststelling. Maar hoe dit te begrijpen? Als een afgunstige aanval op het goede (van het) object? Als een paniecreactie op het wegvallen van steun in het zicht van onbegrijpelijke inhouden? Of gewoon als een terechte opmerking? Niet iedereen is tenslotte even goed ingevoerd en niet iedereen is primair Engelstalig. Na de pauze beloofde dagvoorzitter John Steiner dat in het vervolg het klinisch materiaal in ieder geval weer zou worden geprojecteerd. David Taylor merkte vanuit de zaal op dat de materie vol was van <bèta-elementen> die nu eenmaal de eigenschap hebben eerst sterk op ons in te werken voor we kunnen begrijpen wat er eerder in ons teweeg werd gebracht, en het was duidelijk dat hij zowel toehoorders als sprekers -- en organisatoren, onder wie hijzelf -- opriep tot zelfonderzoek. Hiermee konden we verder, denk ik, en in de laatste discussie kon nog veel interessants worden uitgewerkt. De borrel in de tuin, begeleid

door de sonore klanken van een strijkkwartet van conservatoriumstudenten, was geanimeerd. Verder waren er zoals altijd klinische seminars waarbij ik het enorm trof zowel op vrijdagavond (David Taylor) als op zondagochtend (Edith Hargreaves): boeiend casusmateriaal en een actieve en betrokken groep van collega's uit alle windstreken.

De kleiniaanse theorie en techniek in al haar uitwerkingen is complex en niet eenvoudig te doorgronden. Voor de volhouder is de beloning een wezenlijke verrijking van het psychoanalytisch palet.

Literatuur

BISHOP, E. (2008). *Poems, prose, and letters*. Redactie R. Giroux & L. Schwartz. New York: Library of America.

Hechten met zorg(en)

Verslag van

Hechten met zorg(en): over psychoanalytische psychotherapie en gehechtheid. [Kortenberg, 3 juni 2016]

JASMIEN OBBELS

Op 3 juni 2016 vond de jaarlijkse studiedag van de Vlaamse Vereniging voor Psychoanalytische Therapie plaats. De vvpt vierde haar dertigjarig bestaan. Terugblikkend op de studiedag was het in alle opzichten een feestelijke editie. Er ontstond namelijk een bruisende kruisbestuiving tussen gehechtheidstheorie, wetenschappelijk onderzoek en de psychotherapeutische praktijk. Ronny Vandermeeren, voorzitter van de vvpt, stak als eerste vurig van wal met zijn lezing over de psychoanalytische psychotherapie en haar gehechtheden. Vanuit de gehechtheidstheorie keek hij met een kritische en heldere blik naar de verschillende relaties en gehechtheden van de psychoanalytische psychotherapie. Hij pleitte voor een